

Jubilea

K šedesátinám významné vývojové psycholožky PhDr. JARMILY KOTÁSKOVÉ, CSc.

Zvolit si psychologii za své povolání — k tomu jsou různé motivace. Velmi často snaha o řešení vlastních osobních problémů, někdy také potřeba vědět víc o těch druhých, což dává člověku jistý pocit moci, někdy v tom hraje roli skutečně altruistické zaměření osobnosti. Je zajímavé, že u jedné z nejvýznamnějších osobností vývojové psychologie u nás došlo k volbě povolání, v kterém byla tak úspěšná, vlastně náhodou. Jarmila Kotásková se původně hlásila na studium angličtiny a češtiny (záliba v literatuře ji ostatně provází výrazně dodnes). Jenže bylo léto a plovárna byla pro čerstvou maturantku lákavější nežli sledování politického vývoje v tisku a tak se zkušební komisi zdálo, že neznalost výsledků voleb v Itálii je na pováženu. „Nechtěla byste to zkusit na psychologii?“ — otázka jednoho z asistentů rozhodla o tom, že literární věda přišla o jistě výraznou osobnost a že se té osobnosti dostalo vývojové psychologii. Jsem totiž přesvědčena, že Jarmila Kotásková patří k těm šťastně nadaným jedincům, kteří by se mohli uplatnit v mnoha oborech se stejně dobrými výsledky.

Výčet prací, výzkumů a publikací dr. Kotáskové je dlouhý, avšak výčet jejích pracovních míst je velice stručný. Ještě před dokončením studia nastoupila do dětského domova v Dobřichovicích, odkud si — jak vzpomíná — vždy „odskočila“ udělat státnice. Po krátké mateřské dovolené nastoupila do bývalého Ústavu hygieny, kde zahájila svůj první „longitudinální“, mezinárodní výzkum řízený Centre International d'Enfance, který byl u nás vlastně prvním longitudinálním výzkumem v psychologii. Po osmi letech přešla v r. 1965 na studijní pobyt do psychologického oddělení Pedagogického ústavu ČSAV, kde také obhájila svou disertační práci. V roce 1967 byl založen Psychologický ústav, kde pokračovala a jemuž zůstala věrná až do jeho konce v rámci Československé akademie věd. S úctou vždy vzpomíná na prof. Tardyho, svého školitele a prvního ředitele ústavu. Pak přišel v r. 1968 roční pobyt v Holandsku na universitě v Nijmegen, kam si ji vyžádali jako odborníci na longitudinální metodologii. Je třeba si vážit její produktivity a vysokého standardu ve výzkumu za pracovních podmínek, jaké panovaly v Psychologickém ústavu ČSAV v Praze po jejím návratu. Musela si stále probojovávat základní podmínky výzkumné práce.

Kromě metodologie longitudinálního výzkumu a celoživotního tématu socializace dítěte je jejím osobním velkým tématem morální vývoj dítěte. Jestliže jako longitudinalistka je vlastně v této oblasti průkopnicí a patří u nás mezi nejlepší, jako odbornice na morální vývoj znamená u nás absolutní špičku, uznávanou rovněž i ve světovém měřítku. Je autorkou metody měření morální zralosti osobnosti (vydala Psychodiagnostika v r. 1983).

Pobyt v Holandsku měl v jejím životě i jiný význam: její nepřítomnost zde v r. 1968 zřejmě způsobila, že naše vývojová psychologie neztratila jednu ze svých vůdčích osobností. Při svých jednoznačných politických názorech a přímocharosti by sotva stála bokem dění Pražského jara (jak sama vzpomíná, před svým odjezdem se stačila stát členkou KAN, na víc již nebyl čas). Její konečné rozhodnutí vrátit se z Holandska zpět domů (to bylo již po invazi), ačkoliv tam měla v té době u sebe dceru i matku, může být hodnoceno různými lidmi jistě různě: pro mne to představuje jeden z mnohých momentů, pro které si jí také vážím.

Neznám nikoho jiného, u koho by se styl profesionálního projevu (psaného i mluveného) tak výrazně lišil od projevu osobního. Její úsporně a hutně psané statě, precizní vyjadřování v komplikovaných, nezřídka až půlstránkových souvětích, kde však není jediné slovo redundantní a vše je odborně podloženo, je často tvrdým oříškem nejen pro studenty psychologie. V tom, kdo jí osobně nezná, může tento styl vyvolat pocit, že musí jít o člověka přísného, oddaného vědě tělem i duší, který v životě nic jiného nezná a neuznává. Pravý opak je pravdou. Je milovnicí života. V osobním styku je ženou nesmírně dynamickou, bezprostřední, přímou, „co na srdci, to na jazyku“. Ženou, která má velmi ráda dobrou atmosféru, ke které sama vždy vehementně přispívá svou dobrou náladou a svým nakažlivým smíchem. Nezkazí žádnou legraci.

Považuje-li někoho za přítele, pak si dotyčný může být jist její naprosto nezištnou pomocí za jakýchkoli okolností. Pravda, někdy její impulsivita dala podnět k zajiskření, ale vysoká potřeba pozitivní sociální interakce tyto chvíle rychle překlenula. Nekonformnost, velká potřeba svobody a nezávislosti, nezákladnost, dobrosrdečnost, až hedonistické vychutnávání slunce a vzduchu, odpočinku s dobrou knihou — i toto všechno se vejde ještě do popisu její osobnosti. Skloubení vysoké odbornosti se všemi jejími lidskými pozitivy se projevilo také v době, kdy po pádu komunistického režimu vedla Psychologický ústav ČSAV.

Kalendářní věk a faktická mladost jsou jaksí u dr. Kotáskové v rozporu. Zmínka o tom, že by šla do penze působí z jejích úst jako podařený vtíp. Její narozeniny — 7. dubna — se slavily vždy zvesela. I kulaté výročí má daleko do nostalgie. Mnoga ljetal

J. Nováčková